

NAUKI PEDAGOGICZNE

Шелестова Л. В., д-р пед. наук, ст. наук. співробітник,
провідний науковий співробітник відділу дидактики
Інститут педагогіки НАПН України

**ДИДАКТИЧНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ
СТАРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ**

В розробці моделі розвитку творчих здібностей старшокласників ми спиралися на філософське трактування моделі як реального чи ідеального образу процесу та результату якоїсь діяльності і моделювання як процесу вибудовування моделі [5]. Модель є уявно створеною системою у вигляді схеми, фізичних конструкцій, знакових форм або формул, яка подібна до реального досліджуваного об'єкта (або явища), відображає в найпростішому вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки і відносини між елементами цього об'єкта [1].

З огляду на це нами розроблено дидактичну модель розвитку творчих здібностей старшокласників в умовах профільного навчання. У моделі визначено бажаний результат освітньої діяльності старшокласників, яким є підвищення рівня розвитку творчих здібностей - комплексу якостей особистості, що забезпечують: успішність виконання творчої діяльності у будь-якій сфері; реорганізацію власного досвіду і створення на його основі нових комбінацій; перетворення природної чи соціальної дійсності з метою отримання оригінального творчого продукту; конструктивне перетворення інформації та отримання інноваційних результатів, суб'єктивно та об'єктивно значущих [2].

В основу цієї моделі покладено ряд теоретичних положень про:

— сутність навчального процесу як процесу пізнання світу, керованого педагогом у спеціально створених педагогічних умовах, одним із важливих результатів якого є розвинені творчі здібності учнів;

— сутність творчого процесу як процесу створення оригінального творчого продукту, конструктивного перетворення інформації та отримання інноваційних результатів, суб’єктивно та об’єктивно значущих;

— сутність творчих здібностей як комплексу якостей особистості та їхнього компонентного складу;

— зміст навчання як педагогічно адаптовану систему знань людства про світ, яка містить чотири складники: знання, способи дій, досвід емоційно-ціннісно ставлення до світу, досвід творчої діяльності;

— можливості гуманітарних предметів у творчому розвитку старшокласників в умовах профільного навчання, обумовлених компонентним складом цих навчальних предметів;

— загальнодидактичні принципи як нормативні вимоги до змісту та процесу розвитку творчих здібностей;

— педагогічні технології як засіб розвитку творчих здібностей старшокласників в умовах профільного навчання;

— організаційну форму як зовнішнє вираження узгодженої освітньої діяльності педагога й дітей;

— педагогічні умови як сукупність зовнішніх і внутрішніх елементів, що сприяють розвитку особистості та забезпечують ефективне функціонування й розвиток процесуального аспекту системи [3].

Зазначені дидактичні засади взаємопов’язані між собою й слугують основою для розвитку здібностей зростаючої особистості.

Окрім дидактичних положень ми послуговувалися і методологічними засадами, дібрали теоретичні положення філософії та психології про:

— розвиток як процес якісних та кількісних змін та умови його активізації;

— системний, діяльнісний, особистісно орієнтований підходи до розвитку творчих здібностей особистості у процесі навчання.

Стратегічною метою наших формувальних впливів (орієнтації на кінцеву мету процесу) є підвищення ефективності процесу розвитку творчих здібностей

старшокласників в умовах профільного навчання шляхом оптимізації. Відповідно, результатом має бути – підвищення рівня розвитку творчих здібностей старшокласників у напрямі до системного особистісного утворення.

Розроблена нами модель цілісно відображає навчальний процес; містить цільовий, змістовий, процесуальний та результуючий блоки. Учасниками навчального процесу є учні старших класів в умовах профільного навчання й педагоги. Засобами впливу є зміст навчання (знання, способи дій, досвід емоційно-ціннісного ставлення до світу, досвід творчої діяльності); творчі завдання, що забезпечують розвиток творчих здібностей старшокласників; організація навчання з метою розвитку творчих здібностей старшокласників відповідно до послідовних етапів навчального пізнання.

Визначено педагогічні умови, виконання яких підвищить ефективність розвитку творчих здібностей старшокласників, зокрема: збалансування змісту навчання відповідно до його складників, активізації творчої діяльності старшокласників, систематичне створення умов для прояву ними творчих здібностей, забезпечення зв'язку послідовних етапів пізнання з творчою діяльністю, готовності педагогів до розвитку творчих здібностей учнів.

Схарактеризована дидактична модель реалізується через:

- реалізацію системного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, підходів та дидактичних засад організації навчання;
- збалансованого відображення в змісті навчання знань, способів дій, досвіду емоційно-ціннісного ставлення до світу, досвіду творчої діяльності;
- активізацію творчої діяльності учнів, систематичне створення умов для прояву ними творчих здібностей;
- систематичну увагу в організації навчального процесу старшокласників до розвитку творчих (креативних) здібностей;
- дотримання у освітній діяльності послідовних етапів пізнання, тісного зв'язку із творчою діяльністю;
- відповідність усіх складників моделі психологічним особливостям старшокласників;

— реалізацію педагогічних умов.

Важливою складовою дидактичної моделі є спеціальна підготовка педагогів до цілеспрямованого розвитку ними творчих здібностей старшокласників в умовах профільного навчання. Педагогічне просвітництво мало на меті підвищення рівня їхньої обізнаності стосовно проблеми розвитку творчих здібностей учнів, підвищення ефективності цього процесу.

Література:

1. Дахин А. Н. Педагогическое моделирование : монография / А. Н. Дахин. – Новосибирск : Изд-во НИПКиПРО, 2005. – 230 с.
2. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб: Питер, 2009. — 434 с.
3. Ядровская М. В. Модели в педагогике / М. В. Ядровская // Вестник Томского государственного университета. – Томск, 2013. – № 366. – С. 139–143
4. Шелестова Л. В. Дидактичні засади реалізації педагогічних технологій розвитку творчих здібностей старшокласників в умовах профільного навчання // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2019 рік. – Інститут педагогіки НАПН України; Педагогічна думка, м. Київ, 2019. – С. 84-85.
5. Шелестова Л. В. Развитие творческих способностей учнів молодшого підліткового віку в процесі вивчення гуманітарних предметів (інтелектуально-евристичний компонент) : дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Шелестова Людмила Володимирівна. – К., 1998. – 222 с.